

«ЛНР» з боку Російської Федерації: за ред.: О. Павліченка, О. Мартиненка. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. Київ, 2018. 40 с.

7. Порядок отримання компенсації за зруйноване житло та інше майно. Безоплатна правова допомога. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/poryadok-otrymannya-kompensatsiyi-zazrujnovane-zhytlo-ta-inshe-majno/> (дата звернення: 01.05.2022).

8. Блага А. Б., Мартиненко О. А. Жертви збройного конфлікту в Україні: проблеми компенсації та відшкодування за спричинені збитки. *Питання кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права*. 2019. № 3-2. С. 135-143. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-3-2-23> (дата звернення: 01.05.2022).

Зубкова Анна, здобувач ступеня вищої освіти магістра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: Сьох К. Я., доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДГРУНТТЯ ПРАВА НА ДОПОМІЖНІ РЕПРОДУКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Відповідно до законодавства нашої держави кожен має право на створення сім'ї та повагу до свого приватного і сімейного життя. Згідно зі ст. 49 - 50 Сімейного кодексу України дружина і чоловік мають право на материнство та батьківство відповідно. У ч. 2 ст. 50 зазначено, що відмова дружини від народження дитини або нездатність її до народження дитини може бути причиною розірвання шлюбу. Як показує практика, такі випадки існують і доволі значна частка розлучень відбувається через неспроможність подружжя мати дітей. Спираючись на статистичні дані, слід зазначити, що приблизно 15 – 16 % подружніх пар протягом репродуктивного віку стикаються із даною проблемою. Задля вирішення цього болісного і складного питання науковцями, вченими та медиками було витрачено багато часу та зусиль, що згодом увінчалися успіхом – світ дізнався про ДРТ (допоміжні репродуктивні технології), завдяки яким численній кількості сімей вдалося стати батьками.

Відповідно до Наказу Міністерства охорони здоров'я України № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» від 9 вересня 2013 року допоміжні репродуктивні

технології – це методики лікування безпліддя, за яких маніпуляції з репродуктивними клітинами, окремі або всі етапи підготовки репродуктивних клітин, процеси запліднення і розвитку ембріонів до перенесення їх у матку пацієнтки здійснюються в умовах *in vitro*.

in vitro - техніка виконання експерименту чи інших маніпуляцій у спеціальному лабораторному посуді або у контрольованому середовищі поза живим організмом. А повнолітні жінки та/або чоловіки мають право за медичними показаннями на проведення лікувальних програм ДРТ. У разі відсутності протипоказань на проведення лікувальних програм ДРТ пацієнти направляються для лікування до ЗОЗ за наявності результатів обстеження. Пацієнти можуть звертатися для проведення лікування за методиками ДРТ безпосередньо, без направлення. Крім того в наказі зазначено обсяг обстеження осіб, щодо яких проводяться лікувальні програми ДРТ, методики ДРТ, а також відомості про сурогатне (замінне) материнство [1].

Основним нормативно-правовим актом, який регулює питання застосування в практичній діяльності допоміжних репродуктивних технологій в нашій країні, є Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року. Згідно ст. 48 цього закону застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється згідно з умовами та порядком, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, за медичними показаннями повнолітньої жінки, з якою проводиться така дія, за умови наявності письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора та збереження лікарської таємниці [2].

Відповідно до Наказу Міністерства охорони здоров'я України № 579 «Про затвердження Порядку направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показниками за бюджетні кошти» від 29 листопада 2004 року перший курс лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій жінкам у віці 19-40 років здійснюється за абсолютними показаннями, якими є безплідність трубного походження нормогонадотропна: відсутність або повна непрохідність обох маткових труб. Також дозволяється сурогатне материнство, якщо у хворої безплідність маткового походження, пов'язана з відсутністю матки, аномаліями розвитку матки, синехіями у порожнині матки. Проте й зазначено перелік медичних протипоказань для проведення лікування жіночої безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій, тобто захворювань, у разі яких виношування вагітності протипоказане [3]. У ч. 7 ст. 281 Цивільного кодексу України повнолітня жінка має право за медичними показаннями на штучне запліднення та перенесення зародка в її організм [4].

Варто зазначити, що наше законодавство захищає право жінки та чоловіка на новонароджену дитину, яка була зачата в результаті застосування ДРТ. Так, у статті 123 Сімейного кодексу України у разі народження

дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя. Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій [5].

Норми законодавства інших країн, наприклад Іспанії, Італії та Франції, є більш імперативними в політиці штучного запліднення. Сферу застосування репродуктивних технологій в Іспанії регулює Закон «Про норми допоміжних репродуктивних технологій» № 40 від 19 лютого 2004 року. Громадяни цієї країни мають право звертатися до медичних закладів з метою використання послуги штучного запліднення лише після надання довідки про безпліддя. На території Іспанії дозволяється зазначення ДРТ для самотніх жінок, донорство яйцеклітин і сперми, а також грошова винагорода для донорів, зменшення числа ембріонів у матці у разі потрібної вагітності, проведення генетичного діагностування ембріона перед його перенесенням в порожнину матки.

Крім того в Законі прописані заборони під час використання допоміжних репродуктивних технологій: донорами не можуть бути родичі, знайомі та друзі пацієнта, знищення заморожених ембріонів, які не були використані для пацієнта в процесі екстракорпорального запліднення, вибір статі майбутньої дитини, вибір донора може здійснювати лише медичний персонал, сурогатне материнство і заборона оголошення особи донора та пацієнта в двосторонньому порядку.

Італія вважається країною з найбільшою кількістю обмежень у галузі штучного запліднення серед інших держав Європи. Із 2004 року в Італії діє Закон «Про норми допоміжних репродуктивних технологій», який дає дозвіл на використання ДРТ лише після надання одним із подружжя документів, які підтверджують неможливість зачати дитину самотійно. У цій країні заборонене знищення і замороження ембріонів, проведення окремих видів штучного запліднення. В Італії передбачений штраф 600 тисяч євро за незаконне донорство сперми чи яйцеклітин від сторонніх осіб.

У 2021 році у Франції було прийнято закон про біоетику, який дозволяє лесбійським парам і самотнім жінкам використовувати методи штучного й екстракорпорального запліднення на території країни. До прийняття цього нормативно-правового акту для здійснення процедури ЕКО жінкам доводилося виїждати за межі Франції, а діти, народжені за допомогою допоміжних репродуктивних технологій могли отримати громадянство лише за згодою уряду. Законом від 2021 року було скасовано анонімність донорів, тому в майбутньому діти зможуть дізнатися інформацію про своїх біологічних батьків [6].

Незважаючи на те, що в нашій державі використання допоміжних репродуктивних технологій широко розповсюджене, ще немає закону, який буде регулювати основні репродуктивні права людини та особливості їх реалізації у суспільних відносинах. Проте був прийнятий проект Закону України «Про реалізацію репродуктивних прав та допоміжну репродукцію людини». Варто наголосити, що наразі відбувається імплементація значної кількості норм, у тому числі у сфері медичного забезпечення, до національного законодавства. Основними джерелами європейських стандартів у галузі охорони здоров'я є Декларація про розвиток прав пацієнтів в Європі, прийнята 1994 року на нараді ВООЗ в Амстердамі та Європейська хартія прав пацієнтів, створена 2002 року на нараді великих організацій громадянського суспільства країн ЄС в Римі.

Згідно із Європейською хартією прав пацієнтів кожен має право на профілактичні заходи з метою попередження розвитку захворювання, отримання доступної медичної допомоги, скаргу, отримання повного обсягу інформації, інформовану згоду, право вільного вибору методів профілактики, діагностики та реабілітації, а конфіденційність особистої інформації, повагу до часу пацієнта, допомогу, що відповідає стандартам якості, безпеку, використання інновацій, усунення надмірного болю, індивідуалізоване лікування і отримання відшкодування завданої шкоди. Слід приділити увагу п. 14 вищевказаної Хартії, що передбачає право доступу до інноваційних технологій, а саме: право на медико-біологічний експеримент, репродуктивні технології, донорство, терапевтичне клонування, корекцію (зміну) статі, трансплантацію органів і тканин [7].

На нашу думку, право на інновації складає саме 4-е покоління прав людини, які варто додати до 2-го розділу Конституції України. Це могло б значно наблизити наше законодавство до європейських стандартів, підняти авторитет український фахівців на щабель вище та сформулювати нові погляди на проблемні питання в системі охорони здоров'я і медицини нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 787 від 09.09.2013 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text>.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р., № 2801-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
3. Про затвердження Порядку направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показниками за бюджетні кошти: Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 579 від 29.11.2004 року 579 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0224-05#Text>.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., 435-IV – № 40–44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р., 2947-III - № 20-21 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
6. G12 Country Regulations of Assisted Reproductive Technologies. URL: <https://cbhd.org/content/g12-country-regulations-assisted-reproductive-technologies#:~:text=This%20law%20prohibits%20research%20and,and%20transferred%20per%20reproductive%20cycle>.
7. European Charter of Patients' Rights. 15. 11.2002 European Commission Public health. URL: <http://health-rights.org/index.php/cop/item/european-charter-of-patients-rights>.

Кавранська В. О., курсант
Навчально-наукового інституту
№2 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: Сьох К. Я.,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук.

ПРАВО НА СВОБОДУ ВІД КАТУВАНЬ, ЖОРСТКОГО І НЕЛЮДСЬКОГО НАСИЛЬСТВА

Принципово важливим є усвідомлення і розуміння необхідності забезпечення прав людини при будь-яких обставинах. Найважливішим напрямком міждержавного співробітництва є забезпечення прав людини в умовах збройних конфліктів міжнародного і не міжнародного характеру. Адже незважаючи на те, що сучасне міжнародне право засуджує збройні конфлікти, війни та будь-яку агресію і взагалі забороняє агресивні війни. На жаль, збройні конфлікти, війни - це об'єктивна реальність сучасного етапу розвитку людства.

Військові злочини під час війни Росії проти України відбувалися від початку 24 лютого 2022 року. Більшість громадянам України довелося залишити свої домівки в пошуку безпеки. Отримавши статус – внутрішнього переселенця. А понад 2-ох мільйонів українців, які виїхали до ЄС переважно жінки з дітьми – це біженці.

3 квітня Анатолій Федорук оприлюднював дані про масові вбивства, тортури та насильства мирних жителів у Бучі, Ірпіні Київської області та багатьох інших міст під час окупації російськими військами.

Закони війни мають застосовуватися до всіх воєнних дій із використанням збройних сил, незалежно від характеру, напруженості або тривалості конфлікту.